

СКРИПНИК А. В.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ФУНКЦІОНУВАННЯ ЖАРГОНУ КОКІЯРІВ У ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ XV СТОЛІТТЯ

Статтю присвячено мовному аналізу кримінального жаргону кокіярів у французькій мові XV століття та історії його виникнення. В статті наводяться приклади вжитку жаргонізмів даної антисоціальної групи людей цього періоду, прослідковується історія розвитку кримінального жаргону у Франції. Також розглядається кримінальна метафора та інші елементи виразності цього виду мовного субстандарту.

Ключові слова: жаргон, арго, кримінальна субкультура, лексичний субстандарт, метамова, кримінальна метафора.

Статья посвящена языковому анализу криминального жаргона кокиаров во французском языке XV столетия и истории его возникновения. В статье приводятся примеры употребления жаргонизмов данной антисоциальной группы людей этого периода, рассматривается история развития криминального жаргона во Франции. Также анализируется криминальная метафора и другие элементы выразительности этого вида языкового субстандарта.

Ключевые слова: жаргон, арго, криминальная субкультура, лексический субстандарт, метаязык, криминальная метафора.

The article is devoted to the linguistic analysis of the criminal jargon of coquillards in French language in XV century in its historical development. The article gives examples of the reflection in tongue of jargon of this antisocial group. There are touched also the criminal metaphor and other elements of this linguistic substandard.

Key words: jargon, criminal subculture, lexical substandard, metalanguage, criminal metaphor.

В останні десятиліття у сучасній лінгвістиці відновився інтерес до некодифікованої мови. В даному аспекті найбільш глибоко вивчена система розмовної мови і просторіччя. Жаргони, арго, сленг, незважаючи на безліч присвячених їм статей, представлені в науці менш системно. Тут спостерігаються значні розбіжності у термінології, у підходах і методах дослідження. Особливі прогалини є в теоретичному осмисленні і лексикографічному описі жаргону антисоціальних та асоціальних груп, зокрема у вивченні кримінального жаргону, який є дуже цікавим лінгвістичним феноменом.

Мета дослідження – проаналізувати та описати особливості жаргону кокіярів у XV столітті та його впливу на подальший розвиток кримінального жаргону французької мови.

Кримінальна субкультура – це явище комплексне, яке зачіпає практично всі сфери життя злочинця. Було б помилково виділяти в якості єдиного критерію будь-який домінуючий фактор у формуванні особистості

злочинця, орієнтованого на дотримання звичаїв і традицій злочинного світу. Усі структурні елементи кримінальної субкультури взаємопов'язані і взаємообумовлені. Проте комунікаційна функція є одним із найважливіших елементів кримінальної діяльності. Одним із засобів кримінального спілкування є жаргон.

Кримінальний жаргон є езотеричною соціолектною формою існування лексичного субстандарту, яка обслуговує кримінальну субкультуру антисоціальних та асоціальних груп людей та виконує в ній функції конспіративного спілкування, паролю та емоційно-експресивного мовного засобу, чинить величезний вплив на літературний стандарт [1:3].

З одного боку, кримінальний жаргон виконує функцію своєрідної метамови, оскільки інформує не лише про позамовні обставини, але й маркує належність мовця до певної соціальної групи; з іншого боку, ця метамовна функція стає все менш виразною, оскільки в силу ряду причин, в тому числі екстралінгвістичних, кримінальна метафора та інші елементи виразності цього виду субстандарту широко використовуються масмедійним та художнім дискурсом.

Отже, головна функція кримінального жаргону – приховати від навколишніх зміст інформації, що передається. Слід зауважити, що кримінальний жаргон характеризується неоднозначністю та динамічністю розповсюдження, особливо на сучасному етапі розвитку мови.

В даному дослідженні ми проаналізуємо досить ранній період функціонування кримінального жаргону у французькій мові XV століття, який деякі дослідники приймають за період зародження даного лінгвістичного явища.

Після заключення договору в Аррасі (1435) між Карлом VII та Філіпом Добрим, велика частина війська, що була задіяна у війні між Арманьяком та Бургундією стала непотрібною. Ще однією причиною цього було те, що король Франції розпочав створення нової постійної армії. Після перемир'я в 1444, король відсилає приблизно 30 000 найманих солдат у Швейцарію та в Альзас. Розпорошившись по всьому королівстві, не в змозі пристосуватися до мирного життя, вони групуються у банди, які живуть із грабежів, шахрайства та крадіжок. Найвідомішою з них була банда кокіярів, яка лютувала у Бургундії.

Назва *coquillard* походить від найменування продавців морських гребінців (*coquille de Saint-Jaques*), які в більшості були прочанами (зупинялися на шляху до Сантьяго-Компостелла в Іспанії в церкві Святого

Жака в Льєжі) і сама мушля гребінця була їх символом. Спочатку в аргі XV століття слово *coquillard* позначало шахраїв та пройдисвітів взагалі, а потім було прийняте за назву великої організованої злочинної групи – банди кокіярів (*Coquillards*) [2:16].

Для надання дієздатності своєму угрупованню, у банді дотримувались суворих умов прийому, чіткої організації – обирався «король» (*roi des coquillards*), який керував групою, де кожен виконував відведену для нього роль. Також банда мала власний жаргон для відмежування від оточуючого населення. До нашого часу надійшли деякі приклади вживання жаргонних слів та виразів кокіярів, які були зафіксовані в юридичних документах відомого Діжонського процесу (1455), де були засуджені 15 кокіярів.

Також завдяки поезії Франсуа Війона, який теж певний період був членом банди (був засуджений під час цього процесу) і створив декілька балад на жаргоні кокіярів, ми можемо ознайомитися із цією “*langue verte*”, яка була водночас і грубою і піднесеною, наповненою іноземними словами, архаїзмами із старофранцузької мови, елементами студентських говірок та ін.

Деякі зі слів жаргону кокіярів збереглися і в сучасному нейтральному вжитку (*dupe*), багато перенесені у сучасний кримінальний жаргон французької мови: *quilles* (ноги), *lourdes* або *serres* (руки), *gaffes* (поліцейські), *feuillouze* (гаманець), *caire* або *auber* (гроші), *ruffle* (вогонь) та ін.

Жаргон кокіярів був своєрідним секретним кодом для членів банди, недоступним для розуміння сторонньою людиною. Розкрив значення жаргонних слів та виразів наймолодший ув'язнений у Діжоні кокіяр *Dimanche le Loup* (Вовк-Неділя), якому пообіцяли свободу в обмін на правдиві свідчення, проте все-таки повісили разом із іншими. Всі ці розкодовані елементи жаргону містяться у архівах процесу над кокіярами, які були знайдені у XIX столітті. Слід зауважити, що опис цього процесу нагадує справжній захоплюючий детективний роман, в якому є і господар готелю, завербований поліцією, і зрадник (арг. *mouton*), який “розколовся” (арг. *lâche le morceau*) в обмін на власну свободу та навіть пікантний опис відвідин борделю, де і впіймали кокіярів, які заховалися у скринях дівчат. Але найцікавішими є саме тлумачення жаргону кокіярів.

Сам жаргон має такі складові:

1) “технічний” словник на позначення різного роду кримінальної діяльності: злодійства, проституції та сутенерства, шахрайства, “професійного” жебракування та ін.;

2) опис тюремного побуту (радіше сказати побуту у ямі, адже засуджені кокіяри мали чекати на страту, сидячи в ямі): *barbane*, *beaumont*, *beauvoir*, *borsueil*, *boucherie*, *gloriette*, *gourdaine*, *griesche*, *oubliette*. Всі ці слова надалі починають вживатися у значенні в’язниці (*prison*) з різними конотаціями: *barbane* можливо походить від провансальського *barban* (наубундючений монах), *borsueil* чи *bersueil* – старофранцузька форма слова *berceau* (колиска), *gloriette* – маленький дзвоник, *griesche* – горе, біль.

3) лексичні засоби кодування мови, за допомогою яких кокіяри могли впізнати один одного та підтвердити належність до “своїх”: особливий порядок слів та суфіксація.

Перш за все розглянемо ієрархію членів банди. Керував ними *roi de la coquille* (король мушлі), керівниками нижчого ступеня були *maîtres* (метри) та *biens subtils* (найспритніші), ще нижче – *maîtres longs* (довгі метри). Учні – *gascâtres* підрозділялися на убивець – *envoyeurs*, *rueurs*, відрізувачів гаманців – *vendangeurs*, шахраїв у загальному значенні – *flambeurs*, шахраїв у азартних іграх – *beffleurs*, злодіїв у готелях – *blancs coulons*, фальшивомонетчиків – *gaudissarts*, підроблювачів документів – *faussaires*, підставних поліцейських – *joncheurs*, та ін.

Багато слів із даної групи перейшло і до сучасної французької мови. Наприклад, словом *maquereau* кокіяри позначали дуже спритних шахраїв. У сучасній французькій мові це слово звузило свій вжиток і позначає виключно сутенера. *Grippe-sous* в той період позначало лихваря і з цим же значенням увійшло до літературної французької мови. Слово *gaffe* – на жаргоні кокіярів позначало будь-якого поліцейського. У сучасному кримінальному жаргоні корінь іменника втратив “r” і маючи форму “*gaffe*” може позначати як тюремного сторожа, так і злочинця, який *fait le guet* “стоїть на шухері”.

Оскільки головним завданням кокіярів було здобування грошей та інших матеріальних благ нечесним шляхом, номінування грошей займає дуже значне місце у їхньому словнику: гроші як загальне поняття позначалися словами *grains*, *blé*, *aubert*, *caire*; фальшиві гроші (виготовлення фальшивих грошей виконувалося багатьма кокіярами, незважаючи на страшну кару, яка їм загрожувала за дану дільність): *droe*,

faux sous, mauvais grains, faux-fric, faux pognon, movargie (mauv. + argines), *frapper monnaie* – виготовляти фальшиві гроші, *vider d'argent* – пускати в обіг якнайдалі фальшиві гроші або ж, в залежності від контексту, позбавитися від украдених грошей, щоб замести сліди. Також до даної групи відносяться слова, що позначають справжні гроші *les vraies, du blanc*, а також *les roches* – гроші украдені з чужих кишень або ж випрошені фальшивим жебракуванням.

Важливу групу у кримінальному жаргоні займають вирази на позначення “роботи” (*butin*) кокіяра: *charriage* – шахрайство; *tricherie* – шахрайство в азартних іграх, *aller à Ruel* або *à Montpipeau* – убивство, *bazir* – убити ударом по голові, оглушити, *ourdir (la soie)* – дане дієслово позначало “плетіння” інтриг, плата інформаторам (для кокіярів цю роль відігравали дівчата з борделю). Існувала навіть секретна абревіація на позначення інформатора “*SU*” [3:87].

Після такої бурхливої діяльності наступав арешт. Кокіярів видавали – *toucher la marine*, під час слідства вони могли втекти – *blanchir la marine* або *blanchir la rouhe*, могли під час слідства спеціально заплутувати, говорити невпопад – *vider son sac* і зрештою признатися, усіх видати, “розколотися” – *lâcher le morceau*, як це і зробив *Dimanche le Loup*.

Велика синонімічна серія дієслів, що позначають визнання своєї вини вживаються у метафоричному значенні. Більшість із даних дієслів збереглися у сучасному кримінальному жаргоні: *lâcher cher, commérer, accoucher, s'affaler* (метафоричне вживання морського терміну “*s’effondrer*” на позначення *se laisser tomber*), *s’allonger* (сема повного підкорення при допиті), *manger le morceau, se mettre à table, passer à table, casser le morceau* (в цих виразах актуалізується сема арештантського хліба), та ін.

Отже, жаргон кокіярів мав величезне значення для становлення кримінального жаргону у французькій мові. Розмаїття його лексики протягом століть набувало різноманітних значень і навіть на сучасному етапі засвідчує про силу даного типу спілкування, яке постійно створює нові образи, нові синоніми та метафоричні вислови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кудинова Т. А. Языковой субстандарт: социолингвистические, лингвокультурологические и лингвопрагматические аспекты интерпретации. Автореф. дис... д-ра філол. наук. / Таисия Анатольевна Кудинова; – Нальчик, 2011. – 44 с. 2. Schwob M. Études sur l'argot français / Marcel Schwob. – P.: éditions Allia, 1889. – 28 p. 3. Sainéan L. Les Sources de l'Argot ancien (1455-1850) / Lucien Sainéan) – P.: Slatkine, 1912. – 450 p. 4. Елистратов В. С. Арго и культура / Владимир Станиславович Елистратов; – М.: Изд-во Московского университета, 1995. – 231с.